Hilding Linnqvist

Resa, dikt och dröm

Hilding Linnqvist

Resa, dikt och dröm

Hilding Linnqvist

Resa, dikt och dröm

10 maj–31 augusti 2008

LEKSANDS KONSTMUSEUM

LEKSANDS KONSTMUSEUM

Copyright © *Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst, Susanna Slöör, Tomas Tranströmer, Johannes Edfelt, Leksands Konstmuseum samt respektive fotograf*
Utställningskommissarie och katalogredaktör *Susanna Slöör*
Grafisk form *Leif Mattsson*
Fotografer *Leif Mattsson, Susanna Slöör, Jan Almerén, Tord Lund, Göran H. Fredriksson, Tom Bonnalt och Francis Bruun*
Repro och tryck *Jernström Offset AB, Stockholm, 2008*
Omslagsbild framsida *Drottningens juvelsmycke, olja, 1919, 71 x 52 cm*
Omslagsbild baksida *Tintomara (synar ett brev), tusch, 1919, 50 x 32 cm*
Typsnitt *Sabon, Gil Sans*
Inlaga *Arctic the Volume, 170 g*
Omslag *Invercote G, 240g*
ISBN 978-91-633-2627-1

Förord

Det är ett sant äventyr att ta del av den underfundiga berättelsen och den klingande poesin i Hilding Linnqvists konst – där verklighet, dikt och dröm blandas på oväntade sätt. Konstnären hade under senare delen av sitt liv en fast punkt i Tällberg. Hilding Linnqvists kvarlåtenskap finns idag, genom Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst, deponerad i Leksands Konstmuseum. Detta är bakgrunden till att utställningen *Hilding Linnqvist – Resa, dikt och dröm* har kommit till. Det är med stor tacksamhet som Leksands Konstmuseum delar med sig av skönheten och skaparglöden i ett långt och rikt livs konstnärliga gärning, vars poetiska mångfald vi med denna utställning hoppas kunna återspegla.

Utställningen har kunnat genomföras tack vare ett generöst bidrag från Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst samt med hjälp av bidrag från Torsten och Ragnar Söderbergs Stiftelser.

I samband med den har en katalog med ett unikt bildmaterial producerats. Katalogen är tryckt med bidrag från Kungliga Akademien för de fria konsterna ur Göran Lagervalls stiftelse, bidrag från Stiftelsen Längmanska kulturfonden samt med bidrag från Kungliga Patriotiska Sällskapet.

Ett särskilt varmt tack riktas till alla långivare av verk – utan dem hade utställningen inte varit möjlig att genomföra. Tack till Anders Edfelt och Lisa Berg Ortman för att vi har fått publicera Johannes Edfelts dikt ”Till minnet av Hilding Linnqvist”. Ett stort tack till Tomas Tranströmer för att vi får inleda katalogen med dikten ”Drömseminarium” och till utställningskommissarie Susanna Slöör för de ovärderliga kunskaper och det brinnande engagemang som har gjort denna utställning till en dröm som går i uppfyllelse.

Birgitta Åhlund, Intendent

Drömseminarium

Fyra miljarder människor på jorden.
Och alla sover, alla drömmer.
I varje dröm trängs ansikten och kroppar –
de drömda människorna är fler än vi.
Men de tar ingen plats...
Det händer att du somnar på teatern.
Mitt under pjäsen sjunker ögonlocken.
En kort stunds dubbelexponering: scenen
där framme överflyglas av en dröm.
Sen finns det ingen scen mer, den är du.
Teatern i det ärliga djupet!
Mysteriet med den överansträngde
teaterdirektören!
De ständiga nyinstuderingarna...
Ett sovrum. Det är natt.
Den mörka himlen flyter genom rummet.
Den bok som någon somnade ifrån
är fortfarande uppslagen
och ligger skadskjuten på sängkanten.
Den sovandes ögon rör sig,
de följer den bokstavslösa texten
i en annan bok –
illuminerad, ålderdomlig, snabb.
En hisnande commedia som präntas
innanför ögonlockens klostermurar.
Ett enda exemplar. Det finns just nu!
I morgon är alltsammans utstruket.
Mysteriet med det stora slöseriet!
Utplåningen... Som när turisten hejdas
av misstänksamma män i uniform –
de öppnar kameran, rullar ut hans film
och låter solen döda bilderna:
så mörkläggs drömmarna av dagens ljus.
Utplånat eller bara osynligt?
Det finns ett utom-synhåll-drömmande
som alltid pågår. Ljus för andra ögon.
En zon där krypande tankar lär sig gå.
Ansikten och gestalter omgrupperas.
Vi rör oss på en gata, bland människor
i solgasset.
Men lika många eller fler
som vi inte ser
finns inne i de mörka byggnader
som reser sig på båda sidorna.
Ibland går någon av dem fram till fönstret
och kastar en blick ner på oss.

Tomas Tranströmer (ur diktsamlingen *Det vilda torget*, 1983)

Blommor i glas (Siena), olja, 1923, 26 x 20 cm, privat ägo

Tintomara (synar ett brev)
tusch, 1919, 50 x 32 cm
Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Själen som icke finner ro
blyerts, 1909, 63 x 47,5 cm
Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Att frambringa det intressanta

Av Susanna Slöör

Intresset för skissen och teckningen var omvittnat. Hilding Linnqvist hade alltid blocket till hands om det skulle dyka upp något ”intressant” och det gjorde det oftast. Det intressanta kunde uppenbaras i en kottes struktur eller i en hastig blick på ett café. Ingen kunde hala fram ett skissblock kvickare än han.

Hilding Linnqvist föddes i Stockholm 1891, som ende sonen till två folkskollärare. På 1910-talet utvecklade han tillsammans med målarkamrater som Axel Nilsson och Eric Hallström en särskild poetisk och lågmält romantisk ådra inom svenskt måleri som kom att kallas naivism. Senare, från tidigt 1930-tal och framåt, ingick han som en av de tongivande konstnärerna i gruppen Färg och Form och han ställde flitigt ut på galleriet med samma namn fram till sin bortgång 1984. Redan 1920 började de stora resorna som Linnqvist fortsatte att göra livet ut, med sin nyfikna blick som bästa följeslagare. Under ett långt liv samlades skisserna i ateljén som underlag för målningar och utsmyckningar eller som dagboksanteckningar. Kvarlåtenskapen omfattar tusentals verk. Samlingen finns genom Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst deponerad i Leksands Konstmuseum. Grannbyn Tällberg vid Siljan var en viktig knutpunkt under senare delen av målarens liv efter giftermålet 1949 med operasångerskan Märta Delin, som vistats regelbundet i trakten sedan barndomen.

Syftet med utställningen är tudelat. Dels görs en första mer djupgående genomgång av Hilding Linnqvists efterlämnade samling, särskilt det omfattande materialet av akvareller och teckningar. Dels presenteras även, med stöd av inlånade centrala verk, ett försök att knyta samman teman och motiv som förenar konstnärens tidiga naivistiska period med den senare produktionen. Utställningens undertitel *Resa, dikt och dröm* är tänkt att sammanfatta drag som genomsyrar målarens hela konstnärliga gärning. En nyckel i sammanhanget är allt som Hilding Linnqvist finner vara just ”intressant”. Här kan man med god utdelning knyta an till Linnqvists kanske viktigaste litterära inspiratör, Carl Jonas Love Almqvist, som i essän ”Naturlighet i konst” från 1826 lyfter fram ett av den tidens citat: ”att i själva naturen är det icke det naturliga, som intresserar, utan det *intressanta*”. Tydligare än så kan knappast målarpoetens frambringande uppgift formuleras.

Med smak för dikten

En kreativ och kunskapsfrämjande miljö, med tillgång till litteraturen, naturen och musiken, berikade uppväxten. Grunden för ett febrilt teckna nande lades redan då och i den bevarade samlingen kan man i barnets arbeten skönja motiv som under 1910-talets naivistiska period skulle slå ut i full blom. Fascinationen för stort och smått, det sedda och det diktade, gärna sammanfört, är redan här påtaglig. På baksidan av en pliktfullt utförd teckning av en gipsbyst, får frustrationen utlopp i form av en spöklik figur som står instängd i ett mörkt källarliknande rum under ett gotiskt spetsbågevalv. Enda ljuskällan är ett gallerfönster. Som rubrik ovanför står det textat för hand: ”Själen som icke finner ro.”

Fylld av pockande ungdomlig lidelse och konstnärliga ambitioner tog Hilding Linnqvist naturligtvis även intryck av ett första världskrig, dåliga tider och en pandemi som spanska sjukan. Sympatin för kvalfulla genier hade nu även nått bildkonstnärerna i den europeiska utkanten. Följande beskrivning skulle kunna vara ett vittnesmål om Hilding Linnqvists själsliga bryderier:

”Hans ungdomsproduktion är präglad av splittringen mellan dröm och verklighet, den bedrövliga vardagen och de svindlande erotiska drömmarna, som fyller hans själ.”

Men citatet är hämtat ur litteraturhistorien och handlar om en av romantikens diktare Erik Johan Stagnelius (1793–1823), verksam hundra år tidigare. En lika jämmerlig vardag som den för tidigt till hälsan nedbrutne poeten hade, upplevde nu inte Hilding Linnqvist. Den var med säkerhet inte heller fullt lika liderlig, utan kärleken hyllades av ett betydligt blygare, men nog så känsligt, temperament. Äktenskapet med Märta Delin ingicks sent i livet och var det enda.

Drottningens juvelsmycke
olja, 1919, 71 x 52 cm, privat ägo

Genom sitt intresse för dikten och litteraturen kunde Linnqvist också ta del av ytterligare en romantisk våg så som den gav sig till känna hos exempelvis Gustaf Fröding eller Vilhelm Ekelund i början av 1900-talet. En förebild i tiden var Erik Johan Stagnelius, men än viktigare för Linnqvists del var poetens jämnåriga kollega på ecklesiastikexpeditionen på 1810-talet, Carl Jonas Love Almqvist (1793–1866). Titeln och en scen ur *Drottningens juvelsmycke* i *Törnrosens bok* har Linnqvist lånat till en målning från år 1919. Verket är en självklar höjdpunkt i svensk naivism, en kort period som sträckte sig från mitten av 1910-talet till tidigt 1920-tal. Den gäckfullt identitetslösa Tintomara-gestalten inspirerade till teckningsstudier främst i tusch. Innehållet som helhet, det förvirrande maskspelet och dubbeljalousierna i *Drottningens juvelsmycke,* fortsatte att fascinera och inspirera Hilding Linnqvist under ett helt liv.

”Särskilt har jag ägnat mig åt den romantiska skildringen som flätar in Kolmårdsstämningar och svenskt herrgårdsliv och Stockholmsmiljöer”, sade Hilding Linnqvist i en intervju i *Dagens Nyheter* från 1941.

Leende väninnor
akvarell, 1920-tal, 32,5 x 25 cm
Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

En vårdag i Stockholm
olja, 1949, 297 × 184 cm, privat ägo

Möjligheten att realisera idéerna i ett mer omfattande sammanhang eller i ett större verk gavs dock aldrig. En del finns däremot uttryckt på skisstadiet och bevarat i samlingen.

När Hilding Linnqvist hyllar Tintomara och låter androgynen läsa högt ur ett brev sker det möjligen med uppmaningen att möta det spirande och nästan ohörbara i den vardagliga tillvaron:

”Linnqvist kläder av och på sina modeller med något av Almqvists svaghet för en magiskt skiftande förvandlingsprocedur”, skriver Folke Holmér i levnadsteckningen från 1955.

Azouras Lazuli Tintomara la Tournerose tar sitt namn efter den roll hon för tillfället spelar.

Berättelsens motor

Skildringen av kvinnan i Hilding Linnqvists värld är över huvud taget ambivalent, ibland känns gestalterna mer främmande än sensuella, och som i fallet med Tintomara är de snarare mer människor än kön. Man skulle därför i dessa figurer kunna se konstnärens alter ego: diktarjaget som fritt rör sig mellan olika världar, verklighetens och fantasins. Skönanden, som med eller utan den ironiska undertonen, tar skepnaden av vem som helst. Kanske ville Linnqvist även glänta på porten, mellan dig och mig. Vi som ständigt åtrår varandra men kanske aldrig fullt ut möts.

Mig finner ingen,
ingen jag finner.
[…]
Alla på mig se,
jag ser på alla.

Så sjunger Tintomara uppgivet efter att förgäves ha försökt avstyra omgivningens förälskade blickar. Man frestas även att läsa in attraktionen mellan betraktaren och konstverkets upphovsman/kvinna i allmänhet i den undflyende men för omgivningen så märkligt attraktiva Tintomara. Är det betraktarens lustfyllda längtan efter att fullt ut förstå konstnärens avsikter eller insikter som Linnqvist instinktivt värjer sig för och samtidigt vill uppfylla? Då är han i gott sällskap med all världens poeter och målare – genom alla tider.

I några större utsmyckningsuppdrag från 1940- och 1950-talet finns kvinnofiguren med som ett indirekt centrum. Det gäller exempelvis i *Disa drömmer* där kvinnan placerad längst ned i hörnet, på Rubens backanala vis, drömmer om världens alla länder. I *En vårdag i Stockholm*, dyker den vilande, drömmande kvinnogestalten återigen upp som berättelsens motor i utsikten från konstnärens ateljé på Bastugatan.

Hjärtats sång II, olja, 1920, 37,5 x 23 cm, privat ägo

Natt: kvinna med smycken
olja, 1921, 46 x 32 cm, privat ägo

Den onåbara

Låt tanken återvända till de romantiska inspirationskällorna igen. Hos Stagnelius mötte Linnqvist en skapelse- och brudmystik med gnostiska förtecken. Poeten vänder sig till sin mörklockiga Amanda, den onåbara som även är en del av honom själv. Namnet ”Amanda” kan ur denna synvinkel betyda att ”nå insikt”. Stagnelius tog under studietiden del av urkunderna i mandeismen. Hos denna gnostiska rörelse handlade tudelningen i exempelvis manligt och kvinnligt eller ljus och mörker om sinnevärldens olika aspekter. Dessa måste integreras och övervinnas för att nå en själens fulla och förintande insikt – om tillhörigheten i alltet och därmed intet.

Amanda figurerar även hos Almqvist, som en av de försmådda systrarna i *Drottningens juvelsmycke*. Tillsammans med systern Adolfine trånar hon lika mycket efter den odöpta Tintomara, som efter fästmännen förlorade i intriger i Kolmårdens skogar och på den ödesdigra operamaskeraden år 1792. I målningen från 1919 skildras finalen på Stavsjö, då hjärteresset Tintomara flyr den trånande fyrklövern av fröknar och kavaljerer och återvänder till Stockholm i excellens Reuterholms sällskap. Systrarna, som för alltid drivits till en kärlekskrank galenskap, skymtas med fäktande armar i fönstren. På baksidan av ett av Hilding Linnqvists självporträtt skildras Amanda och Adolfine vandrande på salongsgolvet hand i hand. Isolerade i varandras sällskap turas de om att för alltid vara förryckta. Är systrarna en symbol för dem till evigt navelskådande dömda, hopplöst instängda i jaget. I så fall är det inte första gången symboliken används. Ett annat självporträtt har ”signerats” med en påsklilja, en narcissus.

Erik Johan Stagnelius hyllar förutom Amanda även Corinna, efter grekiskans kore för flicka. Den sistnämnda associerar vidare till kärleksdiktaren Ovidius som förvisades av kejsaren Augustus för sina amorösa skrifters skull. Jag leker med tanken att det är mörka Amanda och ljusa Corinna som hemsöker Hilding Linnqvist i teckningar och målningar. Ibland grinar de mot oss likt skrämmande masker. Eller så blickar de likt en Venus eller Olympia spotskt mot betraktaren. I *Natt: kvinna med smycken* från 1921 är det kanske en väninna till en mörk Amanda eller Tintomara, som kråmar sig endast iklädd drottningens rubinförsedda juvelsmycke.

Gubbhuvud (målaren Josef Öberg)
olja, 1916–1918, 40 x 29 cm, privat ägo

Den artistiska horisonten

Stagnelius och Ovidius bidrar också med en ledtråd till tolkningen av ett av Hilding Linnqvists mest suggestiva verk *Den gamla parken* från 1918. I centrum en kvinna med barnvagn och en liten gosse bredvid som olycksbådande betraktas av en svart katta och de nakna trädens ruvande invånare. Bakom en stam skymtar en vålnad eller döden fram. På ryggen av en blå tjädertupp rider en naken kvinnogestalt ut på dammens, av eftermiddagssolen, färgade vatten. Nobelparken i Stockholm breder ut sig klädd i sagohamn.

”Tänk att få leva med dig, så länge som parcernas spånad / tillåter det”, diktar Ovidius. Parcerna är ödesgudinnorna som spinner livets tråd och klipper av den när det så är dags. Parken och parkscenen i Linnqvists tappning skulle kunna vara en hyllning till livets olika faser och motsägelsefulla upplevelser. På livets slingrande väg dras det lilla spädbarnet fram ännu omedveten om dess fulla skönhet och kommande grymma slut. En verklig resa i dikt och dröm. Stagnelius fulländar sin bild av Narcissus:

Narcissus gick att släcka törstens brånad
[---]
vid källans spegel suckande han låg,
och snart till ända löpte Parkens spånad

Gossen, taffeln och Pehr Hörberg, olja, 1919, 28 x 22 cm, privat ägo

Att koppla naivism till den naive eller barnets upplevelse och uppfattning av världen är vanskligt och lätt att missförstå. Naivisterna var i allra högsta grad vuxna och sofistikerade i valet av motiv och uttrycksmedel. Det är dock påtagligt med vilken inlevelse Linnqvist skildrar barnet och gärna den lille gossen i verk efter verk. I *Mor och barn* från 1918 är det som om konstnären själv ville befria sig ur den ömma men lätt uttråkade moderns grepp. I en annan av Hilding Linnqvists nyckelmålningar *Gossen, taffeln och Pehr Hörberg* och i förlagan *Barn vid piano*, som är med på utställningen, är det återigen tydligt att Linnqvist riktar sin och gossens blick mot oss. Det egna klinkandet har just inletts med en blinkning till 1700-talets självlärde målarmästare. En annan hyllad autodidakt, vid sidan av Hörberg, var målaren Josef Öberg (1890–1967) som troligen stått modell för *Gubbhuvud*. Men återigen går det att knyta an till C J L Almqvist. Här citeras ur *Om poesi i sak* från 1839:

Det stora i konsten är att förnimma och uttala allt ifrån den artistiska horisonten, hvilket är långt ifrån detsamma som att ljuga om allting. Men att se Guds hela skapelse ifrån den artistiska horisonten, är att se den i ursprungsskick, och ungefär som ett barn. Allt blir lek då, och dock tillika det största allvar.

Det blommar mot svart

Två av Hilding Linnqvists mest intressanta blomsterstilleben är med på utställningen: Moderna Museets *Hjärtats sång I* samt *Tagetes* som tillhör Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst. Sedda tillsammans verkar de närmast representera två klingande ytterligheter i Linnqvists målardiktande värv om livets stora frågor: livet, kärleken och döden. Den livsbejakande aspekten sjungs fram av näktergalen i toppen av buketten i den förstnämnda. I den senare hörs livets molltoner klinga i tagetesblommornas förfall mot den ångestladdade själens svartstämda grund. En dikt av Vilhelm Ekelund från 1906 tog Hilding Linnqvist särskilt starkt intryck av, enligt egen utsago. Man tror honom för den bildrika intensitetens skull:

Hjärtats sång I
olja, 1920, 37,5 x 24 cm
Moderna Museet

Åh det finns stunder, då så ensam
sig själen känner, att det smärtar
att se sin hand

Åh vad för sällsamt gift i dessa vårkvällsstrålar:
Se! mina hjärterötter vitna, vitna!
Se, döden lyser på mitt anlets hud,
som vita krokus vitnar djupare
på gräsplan mörk i solnedgången.

*

Allt blommar nu mot svart:
de gula hasslars hängen dallra
över dammars bleka vatten,
allt blommar nu mot svart,
syns liksom utan rötter hänga
i genomskinlig mörk glans, andlikt;
men i mitt hjärtas rum är evig Februari
allt blommar där mot svart.

Livets växelspel från själsliga kval till euforisk kärleksresa kan vi också följa i Hilding Linnqvists primitivt expressiva känsloutbrott i *Kärlekshavet*, i den lyriska intimiteten i *Barn på ängen* och i *Strandliv vid Adriatiska havet*. I den sistnämnda har fjärran blånande berg ersatts av soliga medelhavsklippor och ett myllrande folkliv. Lägg märke till den vilande kvinnan i trädgården till den röda byggnaden i förgrunden – åter ett centrum i periferin. Hon återkommer som sagt längre fram i Hilding Linnqvists större utsmyckningsuppdrag. Dessa förbereddes minutiöst med skisser av allt från bomullsväxtens olika stadier av blomning till folklivet i autentiska miljöer från konstnärens omfattande resor. Hantverk, skördearbete och vardagsliv skildrades med samma omvittnade intresse för detaljen och den exakta gesten. Oavsett om uppdraget handlade om en muralmålning eller en gobeläng, skapades också ett antal ”förlagor” i form av målningar. Dessa kan betraktas som högst självständiga verk. I katalogen är målningarna reproducerade i fallen *Disa drömmer* och *En vårdag i Stockholm* medan utställningen i det sistnämnda fallet visar den färdiga vävnaden.

Vissnande blommor
tusch, 1930-40-tal, 49,5 x 26,5 cm
Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Livsdyrkarens kärleksresor

Sommaren 1912 tillbringade Hilding Linnqvist tillsammans med målarkamraten Axel Nilsson i Dalarna. Väster om Siljansnäs fick de tillgång till en fäbod, Norrskog. I en målning från vistelsen tornar molnen upp sig ovan de kullriga bergen. Denna buktande horisont

återkommer i verk efter verk. Ett exempel är den märkliga andra versionen av *Hjärtats sång*. Där återfinns en av flickorna från *Barn på ängen* i sitt blånande landskap, men nu i sällskap med löjtnantshjärtan från *Kärlekshavet* och en vanitassymbol med rosor spirande ur tomma ögonhålor. Hilding Linnqvists snabbt växlande målarkynne från oskuldsfull glädje till olycksbådande leda träder momentant i dagen. Livet saluteras som dödsmärkt idyll. Det bör tilläggas att Hilding Linnqvist fick tillgång till sitt kuperade landskap även senare, under exempelvis vistelsen i Karsjö, Hälsingland år 1919 eller 1920.

I *Strandliv vid Adriatiska havet* återkommer livsnjutaren från den imaginära utflykten på kärlekshavet, men nu är det den verklige resenären på besök i den italienska byn Numana 1922, som vidareutvecklar temat:

”Här spelar Linnqvist ut hela sin dubbelhet, den rena iakttagelsen och den levandegjorda fabelns utkristallisering. Vilken lycklig resenär – och vilken trollskärva hade han icke i ögat.

[---] Men den italienska bilden har en vitalt gnistrande saklighet, som är drömmens fortsättning ut i vaket tillstånd”, skriver Folke Holmér.

I målningen förenas känslomänniskan med det noggrant iakttagande intellektet, som inte försummar studiet av fakta. Det verkar också som om en gång frammanade syner och upplevda motiv lever vidare i det fördolda och återkommer i nya överraskande kombinationer. Från *Kärlekshavet* kan man skapa en förbindelse till 1940- och 1950-talets drömsyner. Gustaf Fröding får bistå med sin förklaring ur dikten *Atlantis*:

här är det långt från det verkligas strand,
drömmarnas svävande villa
väves om vatten och land

Utsikten från ateljén på Bastugatan över Ivar Los park och Riddarfjärden med Stadshuset som fond återuppväcker minnena i ny tappning ”bortanför civilisationens knappologier”. Linjen från arkadisk saga över den italienska studievistelsens sakliga dröm till nyktert skildrad Stockholmsstrand är därmed obruten.

Till Holmérs tolkning kan man lägga alla dessa syners mer eller mindre dolda utgångspunkt. Det kan gälla gestalterna man drömmer om eller de vilande kvinnofigurerna, vilkas diktade drömmar utgår från konstnären själv. Disa som drömmer om all världens fjärran länder, förvisso på uppdrag av textilfirman Bendix, Josephson & Co, går lika gärna att se som en vuxen upplaga av barnet i vagnen i *Den gamla parken*, omgärdad av livsresans alla knytt och väsen.

Tagetes (Lackrosor)
olja, 1920, 41 x 32 cm
Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

I drömmarnas spegel

I essän ”Birger Sjöberg och det naivistiska måleriet” från 1966, omtryckt i boken *Färg och Form* (Stockholm, 2007), beskriver Ulf Linde drag

Skiss till *Barn på ängen*, Karsjö
blyerts, cirka 1919, 37 x 25,5 cm
Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

som kongenialt förenar den naivistiske diktaren Sjöberg med målaren Hilding Linnqvist:

Den naivistiska förställningen är egendomligt genomskinlig; om den är en mask så finns på masken bärarens eget porträtt – den föreställer vad den skyler.

Mot slutet av 1920-talet har Hilding Linnqvist nästan helt lagt av sig masken så som den kom till uttryck under den period konsthistorikern vanligen väljer att kalla naivistisk. Man skulle kunna tolka det finstämt yppiga stillebenet från 1931, *Stilla liv kring en spegel*, som konstnärens bokslut över den perioden. Här ligger masken och rollkaraktären övergivna på byrån tillsammans med poetens hyllningsbuketter och övrig mytisk rekvisita. Många har spekulerat i hur det kommer sig att Hilding Linnqvists konstnärskap så dramatiskt, åtminstone på ett ytligt plan, ändrar karaktär.

Rent tekniskt ställs nya krav på honom i samband med att de stora utsmyckningsuppdragen kommer i allt stridare ström. Men om man återknyter till den unge Linnqvist och ”själen som icke finner ro”, kan man lika gärna söka förklaringen där – i den rastlösa strävan efter den perfekta formuleringen. Verkligheten och fantasin måste ständigt återerövras via nya vägar. Då bör man inte se *Stilla liv kring en spegel*, som en slutpunkt utan en axel kring vilken konstnärskapet vrider sig. Intresset att skärskåda verkligheten fanns redan, men förstärks så till den grad att tingen själva verkar fantisera. Dikten ångar fram ur dem som det världsliga ljusets efterbilder.

Återigen kan man finna stöd hos C J L Almqvist, med bistånd av Fredrik Böök. I essän “Naturlighet i konst” påstod Almqvist att det poetiska inte fanns att söka i de naturliga tingen ”ett stycke näver, en spånhög eller en ås, ett plank eller en hydda.” Senare i *Om poesi i sak* hävdar Almqvist bestämt: ”Icke en enda sten vid vägen är trivial, ingen stuga lumpen, och intet förhållande opoetiskt, det vare hvilket som helst, högt eller lågt.” En motsvarande radikalisering av vad som är intressant i tillvaron märker man hos Linnqvist. På en lapp i hans efterlämnade papper stod:

Jag befinner mig ständigt på resa.
I världen, i mitt eget land – i nattlig klarhet.
I mina dagdrömmar
Och i fullaste solljus

Susanna Slöör, utställningskommissarie

Mörklockig kvinna med blommor, akvarell, sent 1910-tal, 44 x 31,5 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Kärlekshavet, olja, 1917, 62 x 86 cm, privat ägo

Strandliv vid Adriatiska havet, olja, 1922, 145 x 201cm, Stockholm konst

HL

Amanda och Adolfine, olja, 1919, 56,5 x 36 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Drottningens juvelsmycke, olja, 1919, 71 × 52 cm, privat ägo

Tintomara (synar ett brev), tusch, 1919, 50 x 32 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Azouras Lazuli Tintomara la Tournerose, tusch, troligen 1919, 49 x 31 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Vilande kvinna, olja, 1919, 102 x 35 cm, Jönköpings läns museum

Tagetes (Lackrosor), olja, 1920, 41 x 32 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Flickstudie A-C (förstudie till *Barn på ängen*), blyerts, 1918, 43,5 x 61 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Barn på ängen, olja, 1920, 100 x 81cm, Moderna Museet

Studie till Natt: kvinna med smycken, tusch, cirka 1921, 26,8 x 17,1 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Natt: kvinna med smycken, olja, 1921, 46 × 32 cm, privat ägo

Den rosafärgade hatten, akvarell, sent 1920-tal, 30 x 22 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Den gamla parken, olja, 1918, 36 x 57 cm, Göteborgs konstmuseum

Nymf, tusch, 1919, 62 x 43,5 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Nymf vid bäck, tusch, 1919, 28,7 × 15,5 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Arkitektur, olja, 1920, 41 x 32 cm, privat ägo

Dam med hund, blyerts, 1918, 23,7 x 18,5 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Självporträtt, konvalescent, blyerts, 1918, 48 x 48,5 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Disa drömmer, olja, 1956, 203 x 290 cm, privat ägo

Sommaren (Fruktbarheten), blyerts, 1918, 10,8 x 5,9 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Sommaren (Kvinna med ymnighetshorn), olja, 1918, 128 x 64 cm, privat ägo

Väntande, blyerts, 1920-tal, 43,5 x 28,5 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Märta Delin, blyerts, 1942–43, 35,5 x 24 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Mor och barn, olja, 1918, 60 x 44 cm, privat ägo

Barn vid piano, olja, 1919, 34 x 25, privat ägo

Bonde i Chinon, blyerts, 1921, 48,5 x 63,5 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

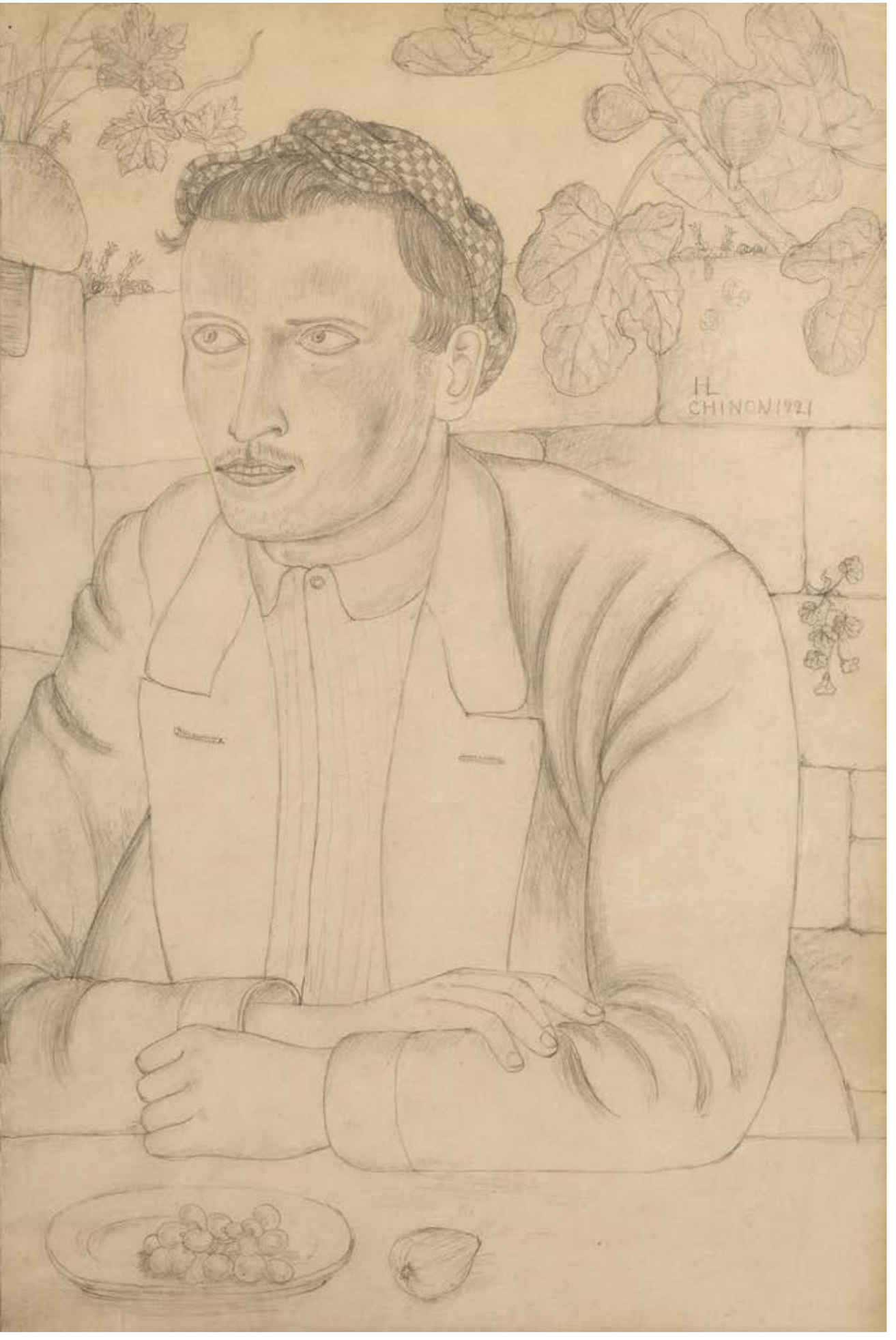
HL
CHINON 1921

Lackviol med förgätmigej, olja, troligen 1920, 19,5 x 12,5 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Stilla liv kring en spegel, olja, 1931, 60 x 81 cm, privat ägo

Sittande dam med slöja, akvarell, 1910-tal, 20,4 x 17,5 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Självporträtt, olja, 1920, 58 x 38 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Tre flickor, tusch, sent 1920-tal, 27,6 x 21,9 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Vid cafébordet, Paris, blyerts, 1920-tal, 18 x 23 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Bordssamtal, blyerts, 1920-tal, 20,8 x 26,7 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Leende kvinna, tusch, 1910-tal, 26 x 20 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Gubbhuvud (målaren Josef Öberg), olja, 1916–1918, 40 x 29 cm, privat ägo

Kvinna som blundar, blyerts, 1920-tal, 14,5 x 12 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Två damer på promenad, oljeskiss, 1920-tal, 38 x 44,2 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Caféstudier, London, blyerts/akvarell, 1920–21, 17,7 x 22,8 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Man med pincené, tusch, cirka 1919, 26,5 x 21 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Sittande nymf och fågel, tusch, 1910-tal, 32,2 x 25 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Nymf på terrass, tusch, 1910-tal, 47,2 x 29,5 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Venus i purpursnäckan, olja, 1920, 27 x 38 cm, privat ägo

Sittande nymf, tusch, 1910-tal, 30,5 x 22,7 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Dekorativ skiss, akvarell, 1920, 40 x 30 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Caféinteriör, blyerts, 1920-tal, 29,5 x 45,7 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Parisiskor, akvarell, 1920-tal, 46,5 x 61,5 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

En vårdag i Stockholm, olja, 1949, 297 x 184 cm, privat ägo

Flicka i profil, olja, sent 1910-tal, 19,5 x 12,5 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Kvinna, blyerts, 1920-tal, 17,5 x 11,5 cm, Stiftelsen Hilding Linnqvists Konst

Till minnet av Hilding Linnqvist

I

Dagar då ljuset faller i kaskader
in i hans ateljé: sensommarljuset,
flödande i Gröndal. På ena väggen
den stora skissen till hans ”Nubisk by”.
Jag sitter där för ett porträtt. Stint håller
jag blicken riktad mot ett hustak borta
på Reymersholme. Han drar upp på duken
min kropps konturer med sitt svarta ritstift.
Så småningom paletten fram, och penseln
börjar sitt verk. – Då hör jag honom sjunga!
Han sjunger Bellman med sin lite spröda
men livliga och uttrycksfulla stämma.
Och så en paus. Vi börjar duka upp
den skaffning som han medfört. Och vårt samtal
rör ditt och datt men mest Carl Jonas Love,
Skällnora kvarn och Araminta May.
Hur insiktsfullt, hur ömsint han berättar
vad slikt betytt för honom sen hans ungdom.
Men så till arbetet igen! Jag tänker,
att han om någon efterlever regeln
som romarskalden präglat: Carpe diem!

II

Dagar i Oslo, där jag plötsligt stöter
ihop med Hilding. Han är inviterad
till Henrik Sörensen och ber mig komma
med till hans ateljé, som högtbelägen
har prima stadsutsikt. Och jag får höra
artisterna avhandla ämnet Värmland,
Mårbacka, Rämen, Alster: namnen virvlar
förbi, och Fröding, Selma och Tegnér
får sin beskärda del i ett samtal,
där Sörensen till slut står fram mer värmländsk
än diktarna han talar om. Och Hildings
repliker bärs av kunnighet och känsla.

III

Dagar i Skåne. Juliljuset smeker
bokarnas kronor, där vi långsamt strövar
på kullarna vid Mölle. Plötsligt stannar
han i en glänta. Sundet sorlar, glittrar.
Vid horisonten Själlandskustens linje.
Ritblocket fram! Han tecknar snabbt och ivrigt.
Han *är* sin bild. Han gnolar sakteliga.

IV

– Mitt skilderi är slut, mitt minnes
försök att fånga vännen Hilding Linnqvist,
ljusdyrkarn, träds och blommors älskare.

Johannes Edfelt

Vid invigningen av Hilding Linnqvists retrospektiva utställning på Moderna Museet den 26 december 1986 läste Johannes Edfelt denna dikt.

Hilding Linnqvist – kronologi i urval

1891	Född 20 april i Stockholm.
1910–12	Studier Konstakademien. Hoppade av i protest mot undervisningen. Tillbringade sommaren med Axel Nilsson i Siljansnäs, Dalarna.
1914	Utställning, Hamngatan, Stockholm, tillsammans med Axel Nilsson, Alf Munthe och Fritiof Schüldt.
1916, 1918	Deltog i samlingsutställningar på Liljevalchs konsthall.
1917	Ateljé på Rörstrandsgatan, Stockholm. Muralmåleri Tekniska högskolan.
1919	(eller 1920). Vistelse i Karsjö, Hälsingland.
1920	Insjuknade i hjärnhinneinflammation. Vårdades på Sabbatsbergs sjukhus. Första utlandsresan till Paris via England.
1921	Längre uppehåll i sydfranska Chinon.
1922–23	Vistelser i Frankrike och Italien (Numana, Ancona, Siena och Rom).
1924	Ateljé i vindsvåning på Kornhamnstorg, Stockholm.
1926–1931	Fresker och gobeläng till Stadsbiblioteket. Resor till Algeriet, Marocko och Spanien.
1934	Medlem i Färg och Form och föreningens ordförande.
1937–38	Resor i Grekland.
1939–41	Professor vid Konstakademien.
1940	Retrospektiv utställning på Konstakademien.
1941	Ny bostad och ateljé på Bastugatan, Stockholm.
1946–47	Väggmåleri *C. M. Bellmans diktning* Stallmästaregården. Resa till Egypten.
1949	Giftermål med operasångerskan Märta Delin.
1949–50	Gobelängen *En vårdag i Stockholm* vävdes av Dana Bilde-Hecht, Nordiska Kompaniet.
1950	Separatutställning i Paris. Skaffade en extra ateljé för monumentala arbeten vid Gröndals strand, Stockholm.
1955	Folke Holmérs stora monografi utkom.
1956	Scendekor till Trollflöjten på Operan i Stockholm. Monumentalmålning *Disa drömmer* till textilfirman Bendix, Josephson & Co.
1957	Stor retrospektiv på Liljevalchs konsthall.
1959	Gobeläng av *Disa drömmer*. Illustrationer till *Gösta Berlings saga* av Selma Lagerlöf.
1960	Mosaik *Ur Gustaf Frödings diktvärld* i Karlstad. Ny resa till Egypten, studier längs Nilen.
1972	Flyttade till Bellmansgatan, Stockholm. Behöll ateljén på Bastugatan.
1981	Utställning Färg och Form med akvareller från Tällberg och Gardasjön där Hilding haft bostäder och ateljéer.
1983	Resa till Portugal.
1984	Avled i Stockholm.
1986–87	Minnesutställningar på Moderna Museet och Göteborgs konstmuseum.

LEKSANDS KONSTMUSEUM

ISBN 978-91-633-2627-1